
De Franse Tijd in Nigtevecht

EEN DUISTER VERHAAL

In 1813 vertrokken de Franse troepen uit het land. Het jaar markeert daarmee niet alleen het begin van een nieuwe situatie, maar ook het einde van een periode van zo'n twintig jaar waarin de grondslag werd gelegd voor de democratie van Nederland. Het is de periode die wij aanduiden als de Franse Tijd. Burgers mochten meebeslissen over allerlei zaken, er werden voor het eerst verkiezingen gehouden. In dit jaar, twee eeuwen na 1813, zullen nogal wat publicaties verschijnen, waarin zal worden beschreven wat er in de periode tussen de komst van de Fransen in 1795 en hun vertrek in 1813 veranderd is in de dorpen en steden. Wie hadden het voor de 'revolutie' van 1795 voor het zeggen, wie zaten er tussen 1795 en 1813 'op het kussen' en wat gebeurde er na het vertrek van de Fransen.

Bovendien zal daarbij dan vaak worden beschreven wat de Fransen na hun vertrek achterlieten. Met andere woorden: welke veranderingen die in de Franse Tijd tot stand waren gekomen, ook na 1813 bleven bestaan.

In deze bijdrage zal worden geprobeerd de periode van de Franse Tijd voor Nigtevecht te beschrijven. Nu wordt de geschiedschrijving van Nigtevecht in ernstige mate gehinderd door het ontbreken van archiefstukken. In sterke mate geldt dat voor de periode van het laatste kwart van de achttiende en het eerste kwart van de negentiende eeuw. Deze periode, die voor veel plaatsen in Nederland prachtig kan worden beschreven, blijft voor Nigtevecht dan ook grotendeels een witte bladzijde. Dat het woord 'grotendeels' gebruikt kan worden, danken we aan Taco

De kerk in de Dorpsstraat nog in witgepleisterde staat. (Coll. W. Mooij)

Hajo van den Honert, predikant van de Hervormde gemeente te Nigtevecht. Hij was daar in 1764 tot predikant bevestigd. Nigtevecht was zijn eerste gemeente en het zou ook de enige gemeente van Van den Honert blijven. Hij overleed in juli 1810. In de rekeningen van ontvangsten en uitgaven van de kerkvoogdij van Nigtevecht maakte Van den Honert aantekeningen. Met een paar summiere aantekeningen die Van den Honerts opvolger, Jan van Velsen, in 1811 maakte, zijn het de enige gegevens die wat informatie opleveren over de periode tussen 1795 en 1813.

Beginnende democratie

Na de komst van de Fransen in 1795 werden in alle plaatsen door revolutionaire comités de zittende bestuurders vervangen door nieuwe, die de beginselen van de patriotten aanhingen. Het is niet bekend wanneer en op welke wijze dit in Nigtevecht is gebeurd, maar uit de aantekeningen van Van den Honert kan wel worden opgemaakt dat er 'iets' gebeurd was in het dorpsbestuur. Op 23 september 1795 werd de jaarrekening van de kerkvoogden opgemaakt ten overstaan van notaris Nicolaas Wilhelmus Budding, de gemachtigde van de ambachtsheer Willem Huijdecoper. Dat gebeurde in het 'gerechtshuize' van Nigtevecht en direct daarna ging men over, zoals blijkt gebruikelijk was, op de verkiezing van kerkmeesters. Kerkmeester Jan de Vries, die nog een jaar te gaan had, weigerde echter nog langer kerkmeester te blijven en wilde een ander in zijn plaats laten benoemen. Op dat moment brachten schout en municipaliteit (=gemeentebestuur) ter tafel dat zij het wenselijk zouden vinden dat 'van nu voortaan' niet de kerkmeesters zelf, maar de ambachtsheer en de predikant en kerkenraad de kerkmeesters zouden benoemen. Bovendien wilden zij dat de rekening van de kerk voortaan ten overstaan van de municipaliteit gedaan zou worden, omdat het nadelig saldo altijd werd omgeslagen over de dorpelingen. Er ontstond enige discussie, waarna de gemachtigde van de ambachtsheer, de predikant en kerkenraad en de kerkmeesters de 'recht-kaamer' verlieten en tot

kerkmeesters aanstelden Andries Quinkelenberg en Hendrik Otten.

Het gebeuren roept meer vragen op dan het antwoorden geeft. Het lijkt er op dat in Nigtevecht de relatie tussen de kerkmeesters en de municipaliteit verstoord was. Andries Quinkelenberg moest echter de functie van kerkmeester al snel neerleggen. Hij werd daartoe genoodzaakt door 'zijn patroon in wiens dienst hij zig bevont'. Was die 'patroon' wellicht lid van de municipaliteit en lag daar een probleem tussen kerkmeester en municipaliteit? We weten het niet. Toen de overblijvende kerkmeester Otten zich een jaar later aandiende bij schout en municipaliteit om de jaarrekening van de kerkvoogdij te overleggen, wilden zij daar niets van weten. De interesse voor kerkelijke zaken was blijkaar verdwenen.

Wat wel veranderde was de benoeming van de kerkmeesters. De ambachtsheer benoemde voortaan kerkmeesters uit een voordracht van drie lidmaten. Deze voordracht werd gedaan door de lidmaten van de kerk. Voor het eerst kwamen zij daarvoor bijeen op Hemelvaartsdag 1800. Het is de eerste vermelding van beginnende democratie in het dorp.

Burgerlijke stand

Vervolgens maken we een sprong naar 1812. Van den Honert is inmiddels overleden en de nieuwe predikant Jan van Velsen wordt in februari 1812 geconfronteerd met een bevel van de prefect om het doopboek van Nigtevecht, dat liep vanaf 1731, in te leveren bij de maire van het dorp. Deze maire, Jan Schottelink, woonde overigens in Nederhorst den Berg. Van Velsen doet dit, zoals hij in de handelingen van de kerkenraad opschrijft: 'in navolging van andere predikanten', dus duidelijk niet met enthousiasme. Dat blijkt ook uit de omschrijving dat hij het boek 'vrijwillig' heeft 'moeten' afstaan. In mei 1813 moet ook het trouwboek van 1731-1813 worden ingeleverd bij maire Schottelink.

Het inleveren van de doop- en trouwboeken was overigens een gevolg van het invoeren van de burgerlijke stand in 1811. Ook in Nigtevecht werden vanaf dat jaar

de geboorten, huwelijken en overlijdens ingeschreven door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Het eerste kind dat die eer te beurt viel was Gerrit Scheepmaker, de op 5 juni 1811 geboren zoon van de schoolmeester Willem Scheepmaker en zijn echtgenote Nieske Klaassen. Als getuigen traden de kastelein Jan Koren op en de predikant Jan van Velsen, die toen nog niet wist dat hij een half jaar later door het inleveren van het doop- en trouwboek zou meewerken aan het vervolmaken van de registratie waarin hij zojuist zijn handtekening had gezet. Als ambtenaar van de burgerlijke stand trad op Klaas de Vries, provisioneel (= voorlopig) maire van Nigtevecht, de voorganger van Jan Schottelink dus.

Van alle andere zaken, die in de Franse Tijd tot stand kwamen, of waarvan de eerste initiatieven werden genomen, vermelden de archieven van Nigtevecht niets.

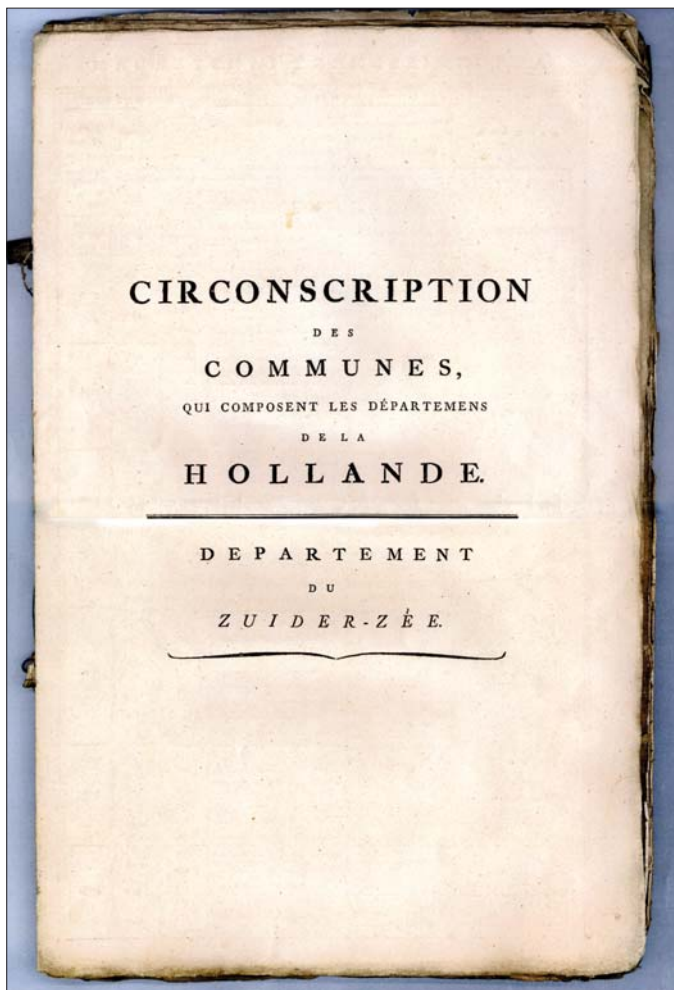
Herdenking 1913

Alleen in 1913, een eeuw na het vertrek van de Fransen, kwam de Franse Tijd nog even ter sprake in de gemeenteraad. Tijdens de vergadering van 8 mei 1913 vroeg burgemeester Schiethart het oordeel van de vergadering om ter gelegenheid van de viering van het 'honderdjarig bestaan van Neerlandsch onafhankelijkheid' aan alle schoolkinderen uit de gemeente een gedenkpenning en een gedenkplaat uit te reiken. Een exemplaar daarvan werd door hem aan de raadsleden getoond. De vergadering ging akkoord. Er wordt nergens melding gedaan van de wijze van uitreiking aan de schoolkinderen, van een herdenkingsbijeenkomst of van een optocht, zoals die in veel gemeenten plaatsvonden in november 1913. Zo blijft niet alleen de Franse Tijd maar ook het eeuwfeest voor Nigtevecht in duister gehuld.

Arjan van 't Riet

BRONNEN:

Archief gemeente Nigtevecht, inv.nr. 5.
Archief Hervormde gemeente te Nigtevecht, inv.nr. 302;
idem inv.nr. 326, fol. 81 en 82.

'Beschrijving van de gemeenten die samen de departementen van Holland vormen. Departement van de Zuiderzee'. Dit boek bevindt zich in het archief van de gemeente Abcoude. Het bevat de nieuwe indeling van de 'Hollandse' departementen in gemeenten per 1 januari 1812, volgens het besluit van keizer Napoleon in 1811. De gegevens uit dit archiefstuk over Loenen, Loenersloot, Nigtevecht en Vreeland zijn afgedrukt op pagina 13.

1813 - 1913

In 1913 is de bevrijding van de Franse overheersing en de herwonnen onafhankelijkheid herdacht. Het jaarverslag van bestuur van het zusterwerk in Loenen maakte zelfs melding van een gift van 40 gulden "als dankoffer bij de herdenking onzer nationale onafhankelijkheid na de bezetting (100 jaar geleden) door de Fransen".